

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МЕДИЧНИХ НАУК
УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені О.О. Богомольця
ІНСТИТУТ ОЦІНКИ ВІДПОВІДНОСТІ, ГІГІЄНИ
ТА ЕКОЛОГІЇ

ЕКОЛОГІЧНІ ТА ГІГІЄНІЧНІ ПРОБЛЕМИ
СФЕРИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

(ЗБІРКА МАТЕРІАЛІВ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ)

25 березня 2026 р

м. Київ

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені О.О. Богомольця
ІНСТИТУТ ОЦІНКИ ВІДПОВІДНОСТІ, ГІГІЄНИ ТА ЕКОЛОГІЇ

ЕКОЛОГІЧНІ ТА ГІГІЄНІЧНІ ПРОБЛЕМИ
СФЕРИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ
(ЗБІРКА МАТЕРІАЛІВ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ)

25 березня 2026 р.

за загальною редакцією
член-кор. НАМН України, професора С.Т. Омельчука

м. Київ

2026

УДК _613+574]:061.3

Головний редактор: Омельчук С.Т. член-кор. НАМН України, д.мед.н., професор

Заступник головного редактора: Гринзовський А.М. д.мед.н., професор, Вавріневич О.П. д.мед.н., професорка.

Технічний редактор: доцент кафедри гігієни та екології НМУ імені О.О. Богомольця к. мед. н., доцент Кондратюк М.В.

Редакційна колегія:

БАРДОВ В.Г. – член-кор. НАМН України, д.мед.н., професор;

ГАРКАВИЙ С.І. – д.мед.н., професор;

ГРУЗЄВА Т.С. – д.мед.н., професорка;

ПЕТРУСЕВИЧ Т.В. – к.мед.н., доцентка;

КОРШУН М.М. – д.мед.н., професорка;

ШИРОБОКОВ В.П. – академік НАН та НАМН України, д.мед.н., професор;

ЯВОРОВСЬКИЙ О.П. – академік НАМН України, д.мед.н., професор.

Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини» (Київ, 25 березня 2026 р.) / за загальною редакцією член-кор. НАМН України, професора С.Т. Омельчука. – К., 2026. – 337 с.

У матеріалах науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини» (Київ, 25 березня 2026 р.) висвітлено актуальні питання гігієни, екології та громадського здоров'я: хімічну й біологічну безпеку, якість повітря, води та харчових продуктів, вплив шуму, мікропластику, пестицидів і воєнних чинників на здоров'я населення. Основний акцент зосереджено на міждисциплінарному підході до оцінки ризиків, профілактики захворювань, розвитку кадрового потенціалу, гармонізації національних практик із європейськими стратегіями та післявоєнного відновлення України.

УДК _613+574]:061.3

Електронна версія збірника містить додаткові публікації, що з технічних причин не увійшли до друкованого примірника.

У разі повного або часткового використання матеріалів збірника посилання обов'язкове.

© НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
імені О.О. Богомольця

призначеної для споживання людиною» та ДСТУ 7525:2014 «Вода питна. Вимоги та методи контролювання якості».

**ВНЕСОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КОНТИНЕНТУ ЄВГЕНА
ГНАТОВИЧА ГОНЧАРУКА В ПРОФІЛКТИКУ ІНФЕКЦІЙНИХ І
НЕІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ, ЩО
ПОШИРЮЮТЬСЯ ВОДНИМ ШЛЯХОМ**

Гаркавий С.І.

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

Початок 2025/20256 н.р. виявився ювілейним для колективу кафедри комунальної гігієни, якій виповнилось 90 років з часу утворення, як самостійного структурного підрозділу в складі санітарно-гігієнічного факультету Київського медичного інституту (КМІ), факультету, 95 років від дати утворення якого, виповнилось у травні 2025 р. В січні 2026 р., виповнилось 96 років від дня народження академіка Євгена Гнатовича Гончарука - завідувача кафедри комунальної гігієни (1968-2004 рр.), декана санітарно-гігієнічного факультету (1969-1980 рр.), ректора КМІ (НМУ імені О.О. Богомольця з 1995 р.) протягом майже 20 років (1984-2003 рр.), який на початку своєї творчої діяльності на кафедрі започаткував і розвинув один із наукових напрямків, присвячений гігієні населених місць. Саме так визначив комунальну гігієну, як гігієну населених місць, академік Олександр Микитович Марзеєв, завідувач кафедри протягом 12 років (1944-1956 рр.).

Історично так склалось, що назва кафедри, з об'єктивних причин, змінювалась неодноразово, а на виконання наказу ректора ЗВО НМУ імені О.О. Богомольця за № 876 від 22.10. 2025 р. «Про реорганізацію/ліквідацію деяких кафедр НМУ імені О.О. Богомольця, їх перейменування та закріплення» (п.1.11) кафедру, вже комунальної і військової гігієни та екології людини, очолювану, з 2004 р. учнем Є.Г. Гончарука, автором цих рядків, д. м. н., професором С.І. Гаркавим, об'єднали з кафедрою гігієни, безпеки праці та професійного здоров'я

(класичною кафедрою гігієни праці і професійних хороб), утворивши кафедру гігієни, екологічного та професійного здоров'я на чолі з д. м. н., професором О.П. Яворовським.

Отже, у період завідування кафедрою д. м. н., проф. Є. Г. Гончаруком одним із напрямків, на якому концентрувалась наукова тематика її колективу, була присвячена науковому обґрунтуванню та розробці заходів з профілактики інфекційних і неінфекційних хвороб серед населення, що поширюються водним шляхом, через санітарну охорону поверхневих джерел водопостачання та ґрунту. Інший напрямок: розробка теоретичних основ, методології і принципової схеми нормування екзогенних хімічних речовин у ґрунті було висвітлено у попередньому, 2025 році.

Відомо, що наприкінці 60-х початку 70-х років колектив кафедри, учні Є.Г. Гончарука активно залучились до виконання Державної програми, присвяченій розробці різноманітних комбінованих (малогабаритних), інженерно-технічних споруд біологічного очищення стічних вод, імітуючих процеси самоочищення в природних відкритих водоймах і ґрунті, створюваних для малих, у тому числі й неканалізованих сільських населених пунктів. Це: циркуляційно оклювальні канали; біологічні фільтри з різними видами завантажувальних матеріалів», аероокислювачі радіального типу; компактні каналізаційні установки заводського виготовлення, аеротенки колонного типу, тощо. Створені нові ефективні споруди з очищення й доочищення стічних вод і знешкодження їх мулу, зокрема стічних вод інфекційних лікарень, складів отрутохімікатів: фільтраційно збагачувальні (колодязі, траншеї, ставки), підземні мулові майданчики; винайдений спосіб отримання сухого активного мулу, захищений авторським свідоцтвом на винахід. Не можемо залишити без уваги експериментальні дослідження учнів – інтелектуального континенту Є.Г. Гончарука із вказаної проблеми, які підготували та успішно захистили за цей період 14 кандидатських і 11 докторських дисертації. Це: Е.Б. Шуляк (1969 р.); В.О. Прокопов (1972 і 1987); Б.М. Дучиський (1972); Л.М. Забарна (1974); В.П. Гайдук (1977); М.Г. Федосенко (1977); О.В. Салата (1977 і 1990); В.О. Волошин

(1978); Н.Т. Музичук (1979); В.І. Ципріян (1979); С.І. Гаркавий (1980 і 2003); А.К. Баубінас (1981); В.М. Гірин (1982); А.П. Новосельська (1984); О.П. Данько (1984); Р.В. Король (1984); М.І. Хижняк (1985); В.М. Удод (1986); Л.І. Глоба (1988); Рахов Г.М. (1990) та інші. Із зазначеної проблеми на кафедрі обґрунтовані такі оптимальні параметри роботи вказаних інженерно-технічних очисних каналізаційних споруд, як тривалість біологічного дозрівання активного мулу в зоні аерації споруди та його оптимальну дозу, органічне та гідравлічне навантаження на активний мул, тривалість обробки стічних вод в каналізаційних спорудах, що забезпечують найефективніше біологічне очищення міських стічних вод від розчинених органічних речовин, високий ступінь звільнення стічних вод від кишкових бактерій і вірусів, яєць гельмінтів, тощо. Це сприяє підвищенню санітарного благоустрою малих населених пунктів і окремо розташованих об'єктів, завдяки їх каналізуванню, надійній санітарній охороні джерел водопостачання населення від біологічних і хімічних забруднювачів, попередженню інфекційних і неінфекційних хвороб людини, які поширюються через воду. За понад 50 років, проведених науковцями кафедри комплексних досліджень із зазначеної проблеми, запропоновані санітарно-мікробіологічні критерії гігієнічної оцінки допустимої величини забруднення ентеровірусами, коліфагами та лактозопозитивними паличками біологічно очищених міських стічних вод, які подаються на землеробські поля зрошення для доочищення у ґрунті. Науково обґрунтована гігієнічна ефективність олігодинамічної дії міді, інтенсифікованої низькоградієнтним електричним полем, для знезараження води, тощо.

На завершення слід зазначити, що за період завідування кафедрою академіком дев'яти Державних і міжнародних академій Є.Г. Гончаруком, вченим-гігієністом зі світовим іменем, був створений інтелектуальний масив у сфері профілактики інфекційних і неінфекційних хвороб серед населення, що поширюються водним шляхом, через санітарну охорону поверхневих джерел водопостачання та ґрунту. Враховуючи виклик сьогодення, коли внаслідок російської агресії зазнають руйнувань об'єкти інфраструктури, інженерно-

технічні мережі водопостачання та водовідведення населених місць, нагальною є проблема відновлення розробки та запровадження мобільних водопровідних і малогабаритних очисних каналізаційних споруд. Будівництво та введення в експлуатацію цих споруд у населених пунктах, також і тих, що будуються для переселенців, вимагають відповідного гігієнічного обґрунтування їхньої ефективної роботи для санітарної охорони джерел господарско-питного водопостачання, а отже й профілактики інфекційних і неінфекційних хвороб серед населення, що поширюються водним шляхом.

ДО ПИТАННЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ БАЗИ ГІГІЄНІЧНИХ НОРМАТИВІВ КАНЦЕРОГЕННИХ РЕЧОВИН В АТМОСФЕРНОМУ ПОВІТРІ НАСЕЛЕНИХ МІСЦЬ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ЄС

Главачек Д.О.

ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва НАМН України»

Актуальність. В останні декілька років в Україні фахівці профілактичної медицини відповідно до взятих країною зобов'язань щодо гармонізації вітчизняної нормативної бази шкідливих речовин навколишнього середовища з вимогами ЄС впровадили у практику ризиковий підхід для оцінки впливу небезпечних факторів на людину.

Мета даного повідомлення полягає у визначенні сучасної системи медико-санітарних нормативів канцерогенних речовин в атмосферному повітрі населених місць, яка б урахувувала теоретичні та практичні аспекти вітчизняних та зарубіжних практик.

Матеріали та методи. У роботі застосовано бібліосемантичний, бібліографічний та гігієнічний методи дослідження. Проведено збір і аналіз даних щодо хімічних канцерогенних сполук на підставі міжнародних Директив та вітчизняної нормативної бази та баз Міжнародного Агентства з вивчення раку (МАВР).